

Daria Rogowska

Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy

EDUKACJA POPRZEZ WYKORZYSTANIE FILMU W KONTEKŚCIE POZNAWANIA TEMATYKI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI – SZKIC PROBLEMATYKI

EDUCATION THROUGH THE USE OF FILM IN THE CONTEXT OF EXPLORING DISABILITY – PROBLEM SKETCH

Streszczenie: Niniejszy artykuł przybliży tematykę edukacji poprzez wykorzystanie filmu w kontekście poznawania tematyki niepełnosprawności. Tekst stanowi szkic problematyki. Poruszanie zagadnienia niepełnosprawności w filmach wydaje się być istotne ze względu na specyfikę trudnego tematu dysfunkcji chorobowych i jego osvajanie w kontekście edukacyjnym, a także ze względu na ogromny zasięg filmów. W artykule poświęcono uwagę zagadnieniu niepełnosprawności, przybliżono również edukacyjny wymiar filmu. Podano przykłady filmów, w których poruszona została tematyka niepełnosprawności w odniesieniu do jej typów. Wskazano najczęściej spotykane wizerunki osób niepełnosprawnych w filmie. Zaprezentowano raport z badań odnoszących się do wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, analizujący, jak badane osoby niepełnosprawne ruchowo postrzegają swoją obecność w mediach i filmach.

Słowa kluczowe: edukacja, niepełnosprawność, film.

Abstract: This article introduces the subject of education through the use of film in the context of learning about the subject of disability. The test is a sketch of the problem. Addressing the issue of disability in films seems to be important due to the specificity of difficult disease dysfunctions and its familiarization in the educational context, as well as due to the huge range of films. The article focuses on the issue of disability. The educational dimension of the film was also introduced. The examples of films in which the subject of disability were discussed in relation to its types were presented. The report on the research on the implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and on the environment of people with physical disabilities was presented in relation to how the examined people with disabilities perceive their presence in the media and films. The most common images of disabled people in the film were indicated.

Keywords: education, disability, film.

Wprowadzenie

Szacuje się, że w Polsce żyje obecnie ponad 3 mln osób z niepełnosprawnościami. Uczestniczą one w życiu społecznym kulturalnym oraz zawodowym. Sam problem niepełnosprawności jest złożony i mimo wielu publikacji poruszających tę tematykę wciąż pozostaje trudny. Dlatego warto zastanowić się nad edukacyjnymi walorami filmu, które mogą okazać się pomocne w edukacji dzieci, młodzieży i osób dorosłych w kontekście osvajania zagadnień niepełnosprawności, zrozumienia jej specyfiki i innych trudnych kwestii z nią związanych. Należy podkreślić, jaką ważną rolę w rozumieniu istoty niepełnosprawności stanowi jej obecność w ogóle w mediach, kinie czy Internecie, bowiem poruszanie tematyki dysfunkcji zdrowotnych w środkach masowego przekazu może pozytywnie wpływać na zachowania osób pełnosprawnych względem ludzi borykających się z niepełnosprawnościami.

Celem artykułu jest właśnie zaprezentowanie zagadnienia wykorzystywania filmu w edukacji dotyczącej tematyki niepełnosprawności. Tekst stanowi szkic problematyki. Wykorzystana zostanie metoda *desk research*, w ramach której przeanalizowano wybrane dostępne dane zastane, tj. opracowania literaturowe, źródła internetowe, takie jak strony internetowe, dostępne artykuły poruszające zakres przedstawionych zagadnień, a także *Raport środowiskowy – Środowisko osób z niepełnosprawnością ruchową. Wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – wspólna sprawa*, w odniesieniu do prezentowanej tematyki.

Niepełnosprawność i jej terminologia

Pojęcie „niepełnosprawność” w literaturze przedmiotu definiowane jest różnorodnie, nie ma jednej uniwersalnej definicji. Danuta Gorajewska zwraca uwagę, iż osoba niepełnosprawna to jednostka, która boryka się z niesprawnością aparatu narządu ruchu bądź niepełną sprawnością jednego ze zmysłów, np. z uszkodzonym wzrokiem czy słuchem. Osobą niepełnosprawną może być również jednostka posiadająca niepełnosprawność o charakterze intelektualnym. Autorka przyjmuje, iż podejmując rozważania na temat niepełnosprawności i jej złożonej istoty, trzeba pamiętać, iż należy wziąć także pod uwagę inne czynniki z nią związane. Takie jak: okres wystąpienia niepełnosprawności u danej jednostki, trwałość bądź okresowość stanu, jakim jest niepełnosprawność. Według D. Gorajewskiej nie należy także pomijać stopnia niepełnosprawności, jak i tego, czy występuje ona samodzielnie oraz w jakich warunkach funkcjonuje dana osoba¹.

¹ D. Gorajewska, *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2006, s. 17–18.

Inna definicja natomiast przyjmuje, iż o osobie niepełnosprawnej może być mowa w przypadku, gdy jedna z trzech sprawności zostaje uszkodzona, powodując niepełnosprawność fizyczną, umysłową albo intelektualną. Niepełnosprawność występuje w przypadku, gdy naruszenie sprawności organizmu utrudnia danej osobie – przez dłuższy lub krótszy okres – edukację, aktywizację zawodową i wypełnianie ról, które są zgodne z odgórnie przyjętymi i uznawanymi normami w danym społeczeństwie. Autorka zwraca uwagę, iż należy przyjąć, że osoby niepełnosprawne mają pełne prawo do aktywnego i samodzielnego funkcjonowania, a także nie mogą być izolowane oraz dyskryminowane².

Edukacyjny wymiar filmu

Pierwsze zainteresowanie pedagogów filmem miało miejsce w latach 20. XX stulecia. W literaturze podkreśla się, iż już wtedy dostrzeżono ogromną siłę oddziaływania projekcji filmowych oraz możliwości, jakimi się charakteryzują w odniesieniu do procesów dydaktycznych oraz przestrzeni edukacyjnych³. W latach 60. XX wieku pojawiały się, jak słusznie zauważa A. Ogonowska, filmy, w których prezentowano szeroko pojętą tematykę zdrowia. Zdaniem autorki jednak ich wykorzystywanie do celów edukacyjnych na gruncie szkolnym czy uniwersyteckim nie było tak szerokie. Filmy dedykowane były wówczas raczej widzom, których stan zdrowia uległ z jakiś przyczyn znacznemu pogorszeniu⁴.

Edukacja filmowa może opierać się na autorskich pomysłach. Może też obejmować zajęcia edukacyjne o charakterze uzupełniającym dane treści lub konkretną tematykę, a także przybierać formę różnorodnych działań pozaszkolnych, których inicjatorami są nie tylko nauczyciele, ale też różnorodne organizacje pozarządowe czy instytucje. To poprzez edukację filmową dane osoby zyskują wiedzę o istocie i specyfice filmu w ogóle, ale także o tym, jak powstaje dany film; mogą również dokonywać jego analizy oraz interpretacji w kontekście wartości wychowawczych⁵.

W opracowaniach literaturowych podkreśla się, iż edukacja poprzez wykorzystanie filmu jest celowa, bowiem za jej fundamentalne zadania należy uznać:

² E. Krawczyk-Pasławska, *Niepełnosprawność – bariery i szanse*, Kraków 2003, s. 10–11.

³ E. Konieczna, *Szkoła i film: szkic o edukacji filmowej*, [w:] „Cieszyński Almanach Pedagogiczny”, 2018, t. 5, s. 161.

⁴ A. Ogonowska, *Edukacja filmowa: geneza i rozwój badań nad zastosowaniami filmu w praktykach edukacyjnych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura”, 2017, nr 2, t. 9, s. 3.

⁵ E. Ciszewska, K. Klejsa, *Od edukacji filmowej do edukacji audiowizualnej*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017, s. 13

wyrabianie umiejętności w zakresie analitycznego odbioru oraz wartościowania danych filmów w kontekście estetycznym, ideowym, etycznym; edukację w zakresie odczytywania umiejętnego komunikatu filmowego, ale także kształtowanie miejsca i funkcji filmu w innych formach dydaktycznych, takich jak książki, czy w środkach masowego przekazu. Za podstawowy cel edukacyjny filmu uważa się też kształtowanie różnego typu postaw. Głównym zadaniem edukacji filmowej powinno być zatem oddziaływanie na odbiorcę za pośrednictwem filmowych działań edukacyjnych, które mają w efekcie prowadzić do wychowania i edukacji za pomocą filmu. Poprzez edukacyjny wymiar filmu ma także dochodzić do zapoznawania się z różnorodną problematyką prezentowaną za pomocą ekranizacji, ale także interpretacji danej tematyki oraz analizy tekstu filmu poprzez aktywny komentarz oraz czytanie tekstu filmowego, wówczas następuje odwołanie do tradycji oraz posiadanych już wiadomości na dany temat⁶. W tym miejscu wydaje się słuszne zacytowanie innej badaczki, E. Zamojskiej, która zaznacza, iż: „do ram badań i praktyki edukacyjnej można z powodzeniem włączyć film i, szerzej, wszelkie materiały filmowe nie tylko w charakterze środka dydaktycznego, lecz jako przedmiot badawczy oraz jako praktyczne narzędzie osiągnięcia najważniejszych celów edukacyjnych”⁷.

Justyna Wojniak zwraca uwagę, iż prezentowane w ekranizacji filmowej historie bohaterów prowadzą do odczuwania przez widza całego wachlarza emocji. Popularność filmu i jego fikcyjność budzi w odbiorcy refleksję na temat tego, co prezentuje dane dzieło filmowe. W przypadku gdy wartości, jakie przedstawia konkretne dzieło filmowe, zostaną włączone do procesu edukacji danej osoby, wówczas w odbiorcy mogą zrodzić się odczucia o pozytywnym bądź negatywnym zabarwieniu emocjonalnym, takie jak np. współczucie, radość, smutek czy empatia, a w dalszej perspektywie mogą być zaczątkiem dyskusji o danym problemie⁸.

Od dawna film traktuje się jako coś, co kształtuje współczesny świat oraz dane jednostki, bowiem oddziałuje on nie tylko na świadomość społeczną, ale i na człowieka. Może również znacznie wpłynąć na sposób rozumienia przez niego otaczającego go świata⁹. Janusz Plisiecki pisze: „wszechstronność filmu jest zastanawiająca, gdyż jako autonomiczna dziedzina sztuki ma własne, sobie właściwe środki wyrazu i sposoby interpretacji. Jest także środkiem przekazu dla innych

⁶ Ibidem, s. 63.

⁷ E. Zamojska, *Edukacja i film – punkty styczne. Refleksja o filmie w edukacji i w badaniach edukacyjnych*, „Kultura – społeczeństwo – edukacja”, 2016, nr 1 (9), s. 54.

⁸ J. Wojniak, *Edutainment i Edukacja filmowa jako narzędzia kształtowania tożsamości oraz postaw dzieci i młodzieży*, „Państwo i Społeczeństwo”, 2015, nr 1 (XV), s. 171.

⁹ B. Faron, *Edukacyjne problemy filmu w szkole*, [w:] *Film dydaktyczny w procesie kształcenia i wychowania*, Warszawa 1989, s. 15.

dziedzin sztuki. Jest również elementem rozrywki masowej i wreszcie – dokumentem o pewnej naukowej wartości¹⁰.

Niepełnosprawność w filmie – wybrane zagadnienia

Do początku XIX wieku ciekawość, którą budziła inność, miała swoje odzwierciedlenie w tworzeniu tzw. „pokazów osobliwości”. Niepełnosprawność pełniła w nich funkcje rozrywkowe. Osoby niepełnosprawne i jednostki z deformacjami prezentowano np. w cyrkach czy podczas różnorodnych imprez kulturalnych. Do lat 50. XX stulecia niepełnosprawni postrzegani byli jako jednostki zupełnie odmienne i znacznie różniące się od osób pełnosprawnych. Wyznaczano społeczne granice pomiędzy obiema tymi grupami. W pierwszej połowie XX wieku osoby niepełnosprawne zaczęto traktować jako takie, które funkcjonują w społeczeństwie, a przyczyniło się do tego wprowadzenie koncepcji normalizacji, ale również zaczęto zwracać uwagę na waloryzację roli społecznej¹¹.

Przemysław Grzybowski przyjmuje, że za sztafpeową produkcję filmową, która opowiada o problemie niepełnosprawności w historii kultury masowej, można uznać ekranizację *Dziwolągi*. Owa inscenizacja filmowa prezentuje historię pięknej kobiety, która postanawia wyjść za mąż za człowieka chorującego na achondroplazję, czyli karłowatość. Dziewczyna planuje jednak oszukać swojego wybranka i otruć go tuż po ślubie, aby odziedziczyć po nim spadek. W tejże ekranizacji centralną rolę odgrywają ludzie na co dzień borykający się z deformacjami. Problematyka niepełnosprawności zostaje ukazana z perspektywy codziennego funkcjonowania i problemów, jakie napotyka w nim osoby niepełnosprawne. Ekranizacja przedstawia również, jak wygląda życie osób z niepełnosprawnością, które pracują w specyficznym miejscu, jakim jest cyrk. P. Grzybowski zauważa, że mimo iż film nie został pozbawiony elementów dramatycznych i humorystycznych, to postawy bohaterów filmowych skłaniają widza do refleksji, a także budzą uznanie w jego oczach oraz pozwalają mu na pozytywny odbiór osób na co dzień borykających się z niewątpliwie trudnym i złożonym problemem, jakim jest niepełnosprawność¹². Niepełnosprawność to

¹⁰ J. Plisiecki, *Język filmu i jego mowa*, „Roczniki Kulturoznawcze”, 2010, T. 1, s. 163.

¹¹ P. Pohl, *Trudna walka ze stereotypizacją – o współzależnościach między przedstawianiem osób z niepełnosprawnością w serialach a ich postrzeganiem społecznym*, [w:] D. Bruszcwska-Przytuła, M. Cichmińska, P. Przytuła, *Seriale w kontekście kulturowym sfery życia – z życia sfer*, Olsztyn 2016, s. 73–74.

¹² P. Grzybowski, *Beka z nienormalistów, czyli satyryczny obraz niepełnosprawnych w kulturze masowej*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”, 2014, nr 6, s. 26.

wciąż trudny problem, mimo iż na przestrzeni lat wiele zmieniło się w prezentacji tematyki niepełnosprawności w kinie i telewizji. Trzeba także podkreślić, iż moc, jaką posiada telewizja, jest ogromna – dzięki jej możliwościom w zakresie dotarcia do liczного grona widzów tematyka dysfunkcji zdrowotnych może zostać oswojona, co w konsekwencji może przełożyć się na przeciwdziałanie izolacji społecznej ludzi z niepełnosprawnościami. Z pewnością byłoby to korzystne nie tylko dla osób niepełnosprawnych, ale i pełnosprawnych, które poprzez obecność osób z niepełnosprawnościami w filmach oswajają się z tym tematem i z różnorodnymi problemami, jakie generuje ów stan.

Klaudia Więckowska zauważa, iż dzisiaj nie tylko w filmach czy serialach, ale i w różnych mediach zagadnienie niepełnosprawności stało się dużo bardziej powszechne niż kiedyś. Pojawiają się obecnie różnorodne kampanie o charakterze społecznym, które za fundamentalne zadanie stawiają sobie przybliżenie osobom pełnosprawnym specyficznego zagadnienia, jakim jest niepełnosprawność i niejednokrotnie specyficzne funkcjonowanie jednostki borykającej się z tym problemem. Początków tej praktyki można dopatrywać się w pojawieniu się tzw. poprawności politycznej, która swój początek miała w Stanach Zjednoczonych, a następnie pojawiła się w Europie. Autorka zauważa, iż wynikiem tego stanu jest coraz powszechniejsza obecność filmów o osobach niepełnosprawnych czy programów pokazujących ich codzienne funkcjonowanie. Co ciekawe, przyjmuje się, iż „tendencja ta wydaje się jak najbardziej słuszna, jednak, jak wykazują badania, najczęściej zagadnienia dotyczące osób niepełnosprawnych przedstawiane są w sposób dalece od rzeczywistości odbiegający”¹³.

Wybór filmów dotyczących problemu niepełnosprawności jest duży. W niektórych ekranizacjach kwestia niepełnosprawności odgrywa centralną rolę, a w innych zostaje ukazana obok innych wątków. Tematykę filmów poruszających zagadnienie niepełnosprawności można podzielić ze względu na typ niepełnosprawności, jaki został zaprezentowany w danej ekranizacji. Przykładowe tytuły filmowe poruszającej zagadnienie niepełnosprawności w odniesieniu do jej rodzaju przedstawiono poniżej:

- niepełnosprawność ruchowa: *Nietykalni*, *Sztuka latania*, *Człowiek słoń*, *W stronę morza*, *Motyl i skafander*, *Potężny i szlachetny*, *Przełamując fale*, *Maska*, *Zwyczajna historia*, *Mój biegun*, *W stronę morza*, *Moja lewa stopa*, *Z krwi i kości*, *Teoria wszystkiego*;
- niepełnosprawność wzroku: *Imagine*, *Zakłęte serca*, *Jak zostać królem*, *Zapach kobiety*, *Masażysta Ichi*¹⁴;

¹³ K. Więckowska, *Obraz niepełnosprawności w filmach rysunkowych dla dzieci*, „Pedagogika specjalna”, 2010, nr 2, s. 138.

¹⁴ Spis pozytywnych filmów o niepełnosprawności, online <http://www.spoza.org.pl/spis-pozytywnych-filmow-o-niepelnosprawnosci.html> [dostęp: 20.01.2019]

- niepełnosprawność słuchu: *Cudotwórczyni, Frankie*;
- niepełnosprawność intelektualna: *Radio, Czarny balonik, Ósmy dzień, Ja też*¹⁵.

We współczesnych filmach często spotykane jest ukazywanie różnorodnych wizerunków osób borykających się z niepełnosprawnością:

- pierwsza grupa to osoby, które przedstawione są jako „zło”, to jednostki, które są ciężarem dla innych, są dziwne, wywołują śmiech, nie są zdolne do pełnej egzystencji społecznej;
- kolejną grupę stanowią jednostki, które ukazywane są w filmach jako osoby mające niezwykle talenty i umiejętności charakterystyczne dla „nadludzi”;
- kolejną grupą są osoby z deficytem ujmowane tak samo jak ludzie pełnosprawni, postrzegane jako osoby normalne, choć posiadające wadę, która jest skutkiem procesów chorobowych¹⁶.

Monika Struck-Peregończyk stwierdza, iż w ekranizacjach filmowych widoczna jest też tendencja do prezentacji jednostek z niepełnosprawnościami jako osoby odważne, dzielnie walczące z przeciwnościami losu – ukazywanie ich z tej perspektywy ma za zadanie wzruszyć widza. Obecnie także często pokazuje się ludzi z niepełnosprawnością jako jednostki, których funkcjonowanie społeczne wiąże się z wieloma specyficznymi problemami, będącymi konsekwencją ich dysfunkcji zdrowotnych. Należy zauważyć jednak, iż dzisiejsze media starają się zapewnić swojemu odbiorcy możliwość odstresowania, a ukazywanie trudnych problemów nie jest tak bardzo atrakcyjne¹⁷. Co ważne, same osoby niepełnosprawne pozytywnie postrzegają prezentacje tematyki niepełnosprawności w ekranizacjach filmowych.

Klaudia Pająk pisze o realizacji w Holandii opery mydlanej pt. *Downstie*, która opowiadała o pięciu osobach chorujących na zespół Downa. Produkcja podejmowała cały wachlarz różnorodnych trudnych tematów związanych z niepełnosprawnościami, ale też tematykę aktywności zawodowej w różnorodnych obszarach zawodowych. Prezentowany tam świat był identyczny jak świat jednostek pełnosprawnych. W opinii grających w operze osób niepełnosprawnych ekranizacja była spełnieniem ich marzeń i doskonale prezentowała ich potrzeby¹⁸.

¹⁵ Pedagogika specjalna. Portal dla nauczycieli, online, <https://pedagogika-specjalna.edu.pl/wiadomosci/filmy-ktore-pedagog-specjalnizobaczyc-powinien/> [dostęp:20.01.2020].

¹⁶ A. Mironiuk-Netreba *Edukacyjny potencjał sztuki filmowej, czyli czego o niepełnosprawności ruchowej możemy się nauczyć w kinie*, [w:] *Dyskursy Młodych Andragogów*, Zielona Góra 2014, s. 205.

¹⁷ M. Struck-Peregończyk, *Wizerunek osób niepełnosprawnych w środkach masowego przekazu – zarys zjawiska* „Komunikacja Społeczna”, 2013, nr 4(8), s. 24.

¹⁸ K. Pająk, *Opinie studentów na temat sposobu kreowania przez media wizerunku osób z niepełnosprawnością intelektualną*, „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych”, 2014, nr 19, s. 154.

Osoby niepełnosprawne w telewizji – raport z badań

W 2017 roku opublikowano Raport z badań dotyczących wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i dotyczący środowisk osób niepełnosprawnych ruchowo w odniesieniu do licznych obszarów tematycznych. Na potrzeby raportu wykorzystane zostały treści z sześciu debat o charakterze tzw. doradczo-programowym, które przeprowadzono w określonych miastach. Wykorzystano badania jakościowe, tj. wywiady z osobami niepełnosprawnymi będącymi mieszkańcami następujących miast: Lublina, Warszawy, Wrocławia, Krakowa, Poznań, Olsztyna. W rozmowach uczestniczyli również opiekunowie osób z niepełnosprawnościami oraz przedstawiciele instytucji, które zajmują się problemami osób niepełnosprawnych¹⁹.

Badani respondenci wskazywali na potrzebę zwiększenia roli mediów w propagowaniu postaw pozytywnych względem osób niepełnosprawnych. W raporcie badani respondenci niepełnosprawni deklarowali, iż obecność tematyki niepełnosprawności w telewizji jest niezbędna nie tylko w zakresie kampanii społecznych. Media mają przecież znaczny wpływ na edukowanie w obszarze tej problematyki, w związku z czym jej obecność w mediach nie może ograniczać się jedynie do zorganizowanych akcji przybierających charakter społeczny, gdyż przyczynia się to stereotypowego postrzegania osób z niepełnosprawnościami. Jednostki badane zwracały również uwagę, iż media często ukazują je jako niesamodzielne i potrzebujące pomocy, a także pokrzywdzone, z drugiej natomiast strony jako wywiązujące się z danych ról. Przeprowadzone badania dowiodły, iż osoby z niepełnosprawnością wskazują potrzebę, aby telewizja pokazywała je jako osoby różnorodne²⁰.

Raport dowodzi, iż rola mediów masowych w zakresie poruszania tematyki niepełnosprawności jest znaczna, ponieważ to dzięki ich ogromnym zasięgom społecznym znacznie ułatwione staje się dotarcie do dużych grup społecznych, co w konsekwencji może przełożyć się na zmianę świadomości i negatywnych postaw społecznych względem osób z niepełnosprawnościami. W raporcie wskazano, że osoby z dysfunkcjami są często prezentowane w filmach i innych produkcjach jako robiące coś niezwykłego. Są przedstawiani jako bohaterowie. Tymczasem jednostki niepełnosprawne biorące udział w badaniu deklarują, iż brakuje pokazywania ich w codziennych sytuacjach życiowych. Dzisiejsze masowe media

¹⁹ S. Olędzki, *Raport środowiskowy – Środowisko osób z niepełnosprawnością ruchową. Wdrażanie Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych – wspólna sprawa*, Warszawa 2017, s. 5–6, raport dostępny on-line: https://www.dzp.pl/files/shares/Publikacje/ABM_APS_Raport%20srodowiskowy_07_osoby%20z%20niepelnosprawnosci%C4%85%20ruchowa_10022017.pdf [dostęp: 20.01.2019].

²⁰ Ibidem, s. 156.

oraz filmy kreują ludzi jako pięknych, bogatych i spełnionych – badani zauważają dominację pokazywania osób niepełnosprawnych jako jednostek gorszych na tle osób pełnosprawnych²¹.

Podsumowanie

Konkludując, należy stwierdzić, iż wykorzystanie filmu w edukacji dzieci, młodzieży, a także dorosłych może okazać się bardzo przydatnym narzędziem w kontekście poznawania zagadnienia niepełnosprawności. Na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz wybranych badań można stwierdzić, iż edukacja z wykorzystaniem różnego rodzaju filmów może być także zaczątkiem do rozmowy na tematy dotyczące niepełnosprawności, co w efekcie może przyczynić się do oswojenia i efektywnej edukacji w zakresie pozyskiwania wiedzy z tej trudnej problematyki. Wykorzystanie filmu w procesach edukacyjnych może stanowić także wsparcie w próbie obrazowania problemów zdrowotnych, a także potrzeb wynikających z występowania niepełnosprawności.

Na podstawie analizy literatury przedmiotu można wywnioskować, iż wykorzystanie filmu w procesach edukacyjnych jest zasadne, ponieważ pomaga w uwalnianiu emocji, jakie problem niepełnosprawności rodzi w samych osobach niepełnosprawnych, ale i pełnosprawnych. Edukacja dotycząca niepełnosprawności z wykorzystaniem filmu pozwala zobaczyć problem dysfunkcji zdrowotnych jako coś, co może dotknąć każdego człowieka funkcjonującego w społeczeństwie. Film pozwala na poznanie punktów widzenia samych osób niepełnosprawnych na określone tematy, jak i jednostek funkcjonujących na co dzień z osobą, która boryka się z tym specyficznym problemem. Można również wysunąć wnioski, iż to edukacja z wykorzystaniem filmu pomaga oraz sprzyja wymianie doświadczeń, uczuć, emocji, jakie generuje problem niepełnosprawności, co w efekcie może mieć odzwierciedlenie w pozytywnych postawach względem ludzi niepełnosprawnych i wpływać na integrację społeczną.

BIBLIOGRAFIA

- Ciszewska E., Klejsa K., *Od edukacji filmowej do edukacji audiowizualnej*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.
- Faron B., *Edukacyjne problemy filmu w szkole*, [w:] *Film dydaktyczny w procesie kształcenia i wychowania*, Wyd. WSiP, Warszawa 1989.
- Gorajewska D., *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*, Wyd. Stowarzyszenie Przysiężonych Integracji, Warszawa 2006.
- Grzybowski P., *Beka z nienormalistów, czyli satyryczny obraz niepełnosprawnych w kulturze masowej*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”, 2014, nr 6.

²¹ Ibidem.

- Konieczna E., *Szkoła i film: szkic o edukacji filmowej*, „Cieszyński Almanach Pedagogiczny”, 2018, t. 5.
- Krawczyk-Pasławska E., *Niepełnosprawność – bariery i szanse*, Wyd. Fundacja Bariery, Kraków 2003.
- Mironiuk-Netreba A., *Edukacyjny potencjał sztuki filmowej, czyli czego o niepełnosprawności ruchowej możemy się nauczyć w kinie*, [w:] *Dyskursy Młodych Andragogów*, Wyd. Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2014.
- Ogonowska A., *Edukacja filmowa: geneza i rozwój badań nad zastosowaniami filmu w praktykach edukacyjnych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura”, 2017, nr 2, t. 9.
- Pająk K., *Opinie studentów na temat sposobu kreowania przez media wizerunku osób z niepełnosprawnością intelektualną*, „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych”, 2014, nr 19.
- Plisiecki J., *Język filmu i jego mowa*, „Roczniki Kulturoznawcze”, 2010, t. 1.
- Pohl P., *Trudna walka ze stereotypizacją – o współzależnościach między przedstawianiem osób z niepełnosprawnością w serialach a ich postrzeganiem społecznym*, [w:] D. Bruszevska-Przytuła, M. Cichmińska, P. Przytuła, *Seriale w kontekście kulturowym sfery życia – z życia sfer*, Wyd. Uniwersytet Warmińsko Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2016.
- Struck-Peregończyk M., *Wizerunek osób niepełnosprawnych w środkach masowego przekazu – zarys zjawiska* „Komunikacja Społeczna” 2013, nr 4(8).
- Więckowska K., *Obraz niepełnosprawności w filmach rysunkowych dla dzieci*, „Pedagogika specjalna”, 2010, nr 2.
- Wojniak J., *Edutainment i Edukacja filmowa jako narzędzia kształtowania tożsamości oraz postaw dzieci i młodzieży*, „Państwo i Społeczeństwo”, 2015, nr 1 (XV).
- Zamojska E., *Edukacja i film – punkty styczne. Refleksja o filmie w edukacji i w badaniach edukacyjnych*, „Kultura – społeczeństwo – edukacja”, 2016, nr 1 (9).

NETOGRAFIA

- Olędzki S., *Raport środowiskowy – Środowisko osób z niepełnosprawnością ruchową. Wdrażanie Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych – wspólna sprawa*, Warszawa 2017, raport dostępny on-line: https://www.dzp.pl/files/shares/Publikacje/ABM_APS_Raport%20srodowiskowy_07_osoby%20z%20niepelnosprawnosci%C4%85%20ruchowa_10022017.pdf [dostęp:20.01.2020].
- Spis pozytywnych filmów o niepełnosprawności*, online <http://www.spoza.org.pl/spis-pozytywnych-filmow-o-niepelnosprawnosci.html> [dostęp: 20.01.2020].
- Pedagogika specjalna. Portal dla nauczycieli*, <https://pedagogika-specjalna.edu.pl/wiadomosci/filmy-ktore-pedagog-specjalnyzobaczyc-powinien/> [dostęp:20.01.2020].